

*Роман Сергійович Кваша,
науковий співробітник відділу проблем
кримінального права, кримінології та судоустрою
Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України,
доктор філософії в галузі права
ORCID: 0000-0003-4284-4917*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ І АГРЕСІЇ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ

Постановка проблеми. Насильство було, є і буде найактуальнішою світовою проблемою. Адже прояви насильства не лише не зменшуються, а навпаки, набувають найрізноманітніших форм і проявів з розвитком технологій та сучасного озброєння. Тому ефективна державна політика у сфері протидії насильству є надзвичайно важливим елементом створення безпечового середовища в Україні. А зважаючи на потужні глобалізаційні процеси, ця проблема не має свого вирішення без об'єднання зусиль усього міжнародного співтовариства. Звісно, не можна ставити як реалістичну мету повне подолання насильства і агресії, які супроводжують всю історію розвитку людства. Однак мінімізація проявів кримінально караного насильства та агресії повинна ставитись перед урядом та правоохоронними органами держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема протидії різним формам насильства є мегаважливою у вітчизняних наукових дослідженнях ХХІ століття. В Україні за понад 30 років після відновлення незалежності так і не вдалося створити ефективну національну кримінально-правову політику у сфері протидії кримінально караному насильству. Слід віддати належне вітчизняним науковцям, які не припиняють наукові розвідки у цій царині. Так, поняття кримінальної / антикримінальної політики досліджувала значна кількість вчених: В. Гришук, Т. Денисова, В. Зеленецький, І. Козич, Ю. Коломієць, О. Костенко, О. Литвак, Є. Моїсєєв, Б. Телефанко, В. Тимошенко, П. Фріс, М. Яцишин та ін. О. Острогляд визначає кримінально-правову політику як системоутворюючий елемент державної політики у сфері протидії злочинності, яка розробляє стратегію і тактику протидії злочинності кримінально-правовими засобами [1, с. 98].

Кримінально каране насильство та агресію також досліджували: О. Бандурка, Ю. Баулін, І. Богатирьов, В. Василевич, Б. Головін, В. Голина, В. Горбачевський, О. Григор'єва, В. Гришук, О. Гуртовенко, І. Даньшин, О. Джужа, В. Дрьомін, А. Закалюк, А. Зелінський, А. Йосипів, О. Колб, О. Костенко, В. Кузнецов, І. Лановенко, О. Литвинов, П. Михайленко, В. Навроцький, Ю. Нікітін, А. Савченко, Г. Собко, В. Тацій, В. Тихий, В. Туляков, В. Шакун та багато інших вчених. О. Храмцов слушно зауважує, що насильство є тим соціальним фактором існування суспільства, який не можна викоринити. Змінюються лише його форми та прояви, а ефективна реакція держави та суспільства на прояви насильства може лише знизити його рівень [2, с. 89].

Однак в умовах триваючої російсько-української війни актуалізована проблема вдосконалення кримінально-правової політики України у сфері протидії насильству та агресії, що і є метою статті.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Політика виражає функції держави щодо керівництва зовнішніми і внутрішніми сферами та напрямками суспільного життя. Важливою складовою внутрішньої політики є боротьба зі злочинністю, що покликана знизити її рівень і забезпечити стан, який відповідає потребам захисту суспільства від злочинів [3, с. 15]. М. Мельник застосовує таке поняття, як «антикриміногенна політика», під яким розуміє один з аспектів політики держави, що передбачає розроблення і здійснення комплексу економічних, політичних, ідеологічних, культурних, правових, адміністративних, організаційних та інших заходів, спрямованих на нейтралізацію, блокування та усунення криміногенних факторів, виявлення і припинення злочинів, притягнення осіб, винних у їх вчиненні,

до відповідальності [4]. Кримінальна політика – стратегія і тактика (напрями) державної діяльності в галузі боротьби зі злочинністю» [5, с. 397]. Таке визначення нам імпонує з огляду на його лаконічність і водночас змістовність.

Саме поняття «антикримінальної політики» використано в усіх наших попередніх публікаціях, тому дотримуємось його і надалі [6; 7]. Така політика має свої складові, серед яких кримінально-правова політика є основною, адже кримінальний закон є юридичною основою протидії злочинності.

Третій рік триває повномасштабна війна росії проти України. До 2014 року проблеми насильства та агресії досліджувались у кримінально-правовій науці лише в контексті загальнокримінальної насильницької злочинності, агресії особи проти особи. Лише з початком російського вторгнення терміни «насильство» і «агресія» почали активно використовуватися у вітчизняній правовій термінології і щодо міждержавних відносин.

У Великому енциклопедичному юридичному словнику зазначено, що у стані війни відносини між державами характеризуються насильством, що є наслідком розриву мирних відносин. За Статутом ООН, оголошення і ведення війни, незалежно від будь-яких обставин і причин, є незаконним актом, що визнається агресією, і зумовлює відповідальність держави, винної у таких діях [8, с. 116–117]. Насильство і агресія з урахуванням особливостей російсько-української війни потребують усебічних наукових досліджень.

Вчені агресію розглядають як біологічний феномен, а насильство – як соціально зумовлений. У національному праві війна, насильство, агресія є кримінально-правовими поняттями з міждержавно-правовим елементом [9, с. 131].

У Кримінальному кодексі України: поняття «агресивна війна» міститься у двох статтях (436, 437), «збройна агресія» – у шести статтях (43-1, 111-1, 114-2, 297, 435-1, 436-2). Такий злочин, як «агресивна війна» застосовується у двох вимірах – міжнародно-правовому та кримінально-правовому. Українське кримінальне законодавство, описуючи злочинність актів агресії, вживає термін «агресивна війна», у міжнародному ж праві використовується термін «агресія» [10, с. 98]. Поняття агресивної війни, очевидно, має право на існування, враховуючи сучасні особливості ведення війни, зокрема й ті, з якими зіткнулася Україна – у гібридному форматі. Термін «гібридна війна» у сенсі нового типу конфлікту, підготовки та ведення війни не має усталеного спільного визначення [11, с. 32–33]. Гібридна війна (англ. hybrid warfare) – різновид ескалації конфліктів, властивий для XXI століття, що поєднує застосування державних і недержавних, традиційних і нетрадиційних стратегій, ресурсів, засобів, методів підривної діяльності, механізмів кібервійни з метою досягнення певних політичних цілей¹.

Починаючи з другої половини 80-х років минулого століття, елементи та технології концепції «гібридних війн» застосовувалися росією в Придністров'ї, Абхазії, Південній Осетії та Нагірному Карабасі, а також США, НАТО і ЄС – у Афганістані, Косові, Іраку, Лівії й Сирії. Із початку 2000-х років аналогічний сценарій активно використовує російська федерація також і щодо України (у рамках установаження російського контролю над пострадянським простором під гаслом побудови «російського світу») для закріплення своїх позицій у країні – об'єкті агресії [12, с. 51]. Очевидно, що гібридна війна є прихованою формою злочину агресії.

Унаслідок імплементації положень міжнародного права в національне право у кримінальному законодавстві України наявні два склади злочинів, які створюють комплексне розуміння «злочини агресії» за національним кримінальним правом, а саме: пропаганда (ст. 436 КК), планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437 КК) [13, с. 206].

Сьогодні очевидно, що переростання російсько-української війни з так званої *гібридної* в *агресивну* було прогнозованим та закономірним. Відтак є підстави констатувати обґрунтованість поняття «агресивна війна».

Зважаючи на наведене, доречно зауважити, що станом на 25.02.2024 оприлюднено останню редакцію проекту Кримінального кодексу України (далі – проект), в якому застосовано поняття «агресивна війна», хоча й без розкриття змісту [14]. Також серед новел – розділ 11.3 «Злочин агре-

¹ https://vue.gov.ua/%D0%93%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0

сії». У контексті предмета дослідження викликає також інтерес ст. 7.5.3 проекту «Агресивна поведінка»: особа, яка порушила публічний порядок чи спокій і виявила агресію щодо іншої людини чи групи людей, виражену в: 1) насильстві або 2) погрозі негайного спричинення шкоди здоров'ю або істотної, значної чи тяжкої майнової шкоди, – вчинила злочин 3 ступеня. Зокрема, у ст. 2.5.6 «Особливо тяжка шкода» видами особливо тяжкої шкоди визнано, зокрема, шкоду міжнародному правопорядку внаслідок злочинів проти людяності та воєнних злочинів (зокрема шкода від публічних закликів до злочину геноциду, агресивної війни або від виправдовування її ведення), якщо вона не визначена у цьому Кодексі як винятково тяжка шкода. Стаття 11.3.3 «Пропаганда акту агресії»: особа, яка: 1) публічно закликала до агресивної війни чи розв'язування воєнного конфлікту, 2) виготовила матеріали із закликами до агресивної війни чи розв'язування воєнного конфлікту, 3) поширила чи публічно використала такі матеріали, 4) заперечувала ведення агресивної війни чи виправдовувала її або 5) вихваляла чи звеличувала державу-агресора чи її представника, – вчинила злочин 7 ступеня. Причому п'ятий пункт з'явився саме в останній редакції проекту.

Повертаючись до чинного кримінального закону, слід зазначити, що науковці приділяють значну увагу дослідженню поняття агресивної війни як одного із проявів агресії. Уперше визнання агресивної війни злочином за міжнародним правом набуло відображення у ст. 6 (а) Статуту Міжнародного військового трибуналу для суду та покарання головних військових злочинців європейських країн осі та ст. 5 (а) Статуту Міжнародного військового трибуналу для Далекого Сходу. Елементом агресивності війни, зокрема, визначена мета держави, яка розпочинає війну, окупувати чи завоювати територію іншої держави чи її частину.... [15, с. 1331].

Поняття агресивної війни цікавить не лише фахівців у галузі кримінального права, а й конституційного. Зокрема, суддя Конституційного Суду України В. Колісник зауважує, що міжнародний правовий порядок означає такий стан відносин між державами, що встановлений міжнародним правом, визнаний міжнародною спільнотою та функціонує як усталена повсякденна міжнародна практика на основі дотримання всіма суб'єктами міжнародного права вимог, приписів і рекомендацій актів міжнародного права, зокрема щодо виконання ними зобов'язань, використання прав і додержання заборон за умови поваги до прав усіх інших суб'єктів міжнародного права. Саме такий правопорядок зруйнувала росія, вчинивши 24 лютого 2022 року підступний, зухвалий і віроломний напад на Україну [16, с. 116]. Тому спеціальний трибунал розглядатиме злочин агресії проти України та буде створений як міжнародний спеціальний кримінальний *ad hoc* трибунал для розгляду питання злочину агресії проти України [17]. Як відомо, Нюрнберзький трибунал було наділено правом судити й карати осіб, які, діючи в інтересах європейських країн Осі, скоїли злочини проти миру, а саме – здійснювали планування, підготовку, розв'язання або ведення агресивної війни чи війни з порушенням міжнародних договорів, угод і запевнень або брали участь у спільному плані чи заколоті, спрямованих на здійснення будь-якої з вищезазначених дій [18, с. 36].

У контексті російсько-української війни слід констатувати, що агресія – не є поняттям, синонімічним агресивній поведінці (у проекті). Якщо агресивна поведінка в основі своїй містить біологічний чинник, то агресія може бути результатом цілеспрямованих дій з метою її розпалення і поширення ненависті у суспільстві. Так і російсько-українська війна багато в чому є наслідком інформаційно-пропагандистської системної діяльності злочинної російської влади, причому як усередині росії, так і на території України, а також у багатьох країнах Європи та світу загалом. Агресія, яка уже багато років укорінена у російське суспільство, підтримує і живить жорстоку війну, геноцид росії в Україні. Таку агресивну політику підтримує більшість росіян: станом на січень 2024 року більшість опитаних (77%) підтримують війну проти України, не підтримують – 16% респондентів, ще 8% вагаються з відповіддю². Тому поняття «агресивна колективна свідомість» [19, с. 39] характеризує сучасне російське суспільство.

Насильство є набагато більш розробленим поняттям у вітчизняній юридичній науці. Влучно висловився професор В. Навроцький: «Не буде перебільшенням сказати, що й зараз той, хто знає, що таке насильство, знає кримінальне право і навпаки» [20, с. 178]. Насильство і *агресія* – найнебезпечніші прояви порушення людських прав, забезпечення яких є імперативом у політиці кожної держави, яка позиціонує себе як правова та соціальна. Водночас, враховуючи триваючу уже десять

² <https://www.radiosvoboda.org/a/news-opytuvannya-rosiyany-levada/32809095.html>

років війну в Україні, пропонуємо скоригувати вислів В. Навроцького у такий спосіб: «Зараз той, хто знає, що таке насильство і агресія, знає кримінальне право і навпаки». Безумовно, акт насильства часто пов'язаний із проявом такої риси характеру, як агресія.

У проєкті пропонується закріпити дефініцію поняття «насильство» у такому вигляді: «фізичний, акустичний, світловий, термічний чи хімічний вплив на іншу людину». Водночас у цій же статті наводиться й дефініція поняття «погроза», під якою розуміється «погроза – усне, письмове чи конклюдентними діями залякування людини застосуванням насильства, зґвалтуванням, знищенням чи пошкодженням майна, розголошенням дійсних чи вигаданих відомостей, які можуть скомпрометувати людину, або спричиненням їй будь-якої іншої шкоди, якщо ця людина сприйняла погрозу як таку, що може бути реалізована щодо неї чи її близької людини» [14]. Отже, робоча група, визначаючи поняття «насильство» і «погроза», вкладає у зміст цих понять те, що на сьогодні охоплюється двома видами насильства, а саме – фізичним та психічним.

У межах лінгвістичного тлумачення кримінально-правових норм доцільно насамперед визначитися з тим, яке значення вкладається у поняття «насильство» у загальноживаній українській мові. Аналіз тлумачних словників дає підстави зробити висновок, що поняття «насильство» вживається в українській мові переважно в однаковому значенні. В Академічному тлумачному словнику української мови це поняття розуміється як «1) застосування фізичної сили до кого-небудь; 2) застосування сили для досягнення чого-небудь; примусовий вплив на когось, щось» [21]. Отже, семантика слова «насильство» має різний зміст, що певною мірою впливає і на кримінально-правову думку, яка є доволі суперечливою і до сьогодні не створила уніфікованого підходу до визначення цього поняття. Одна група науковців відносить до поняття насильства як фізичний, так і психічний вплив однієї особи на іншу. При цьому більшість відзначає, що насильство охоплює як суспільно небезпечні діяння, в яких виразилося насильство, так і суспільно небезпечні наслідки. Водночас інша група вчених розуміє насильство як виключно фізичний вплив на організм потерпілого. Саме таке розуміння характерне для проєкту, з чим нам важко погодитись. На нашу думку, не слід ототожнювати поняття «насильство» виключно зі спричиненням фізичної шкоди організму потерпілого. Визначаючи зміст цього поняття, вважаємо за доцільне враховувати дуалістичну природу насильства як явища, яке може проявлятися як у фізичній формі, так і в психологічному впливі, що деструктивно впливає на особистість і спричинює негативні наслідки для здоров'я людини, іноді не менш тяжкі, ніж від фізичного насильства.

Перспективним напрямом кримінально-правової політики вважаємо встановлення кримінальної відповідальності за переслідування (сталкінг). Така норма міститься у кримінальних кодексах багатьох держав, а в умовах глобалізації та європейських прагнень України належить переймати позитивний досвід країн Європи.

Криміналізація переслідування є загальносвітовою, а не регіональною (північноамериканською чи західноєвропейською), що свідчить про трансформацію насильницької злочинності у світі з тяжінням до її глобалізації та універсалізації кримінально-правових засобів протидії їй. У проєкті таке поняття з'являється у розділі 11.2 «Злочини проти людяності», де роз'яснений сам термін «переслідування» як умисне і грубе позбавлення основних прав, у супереч міжнародному праву, за ознакою належності до тієї чи іншої групи або спільності. Про відповідальність за переслідування у проєкті йдеться виключно в рамках нападу, завідомо спрямованого проти цивільного населення. У ст. 11.2.3 – про переслідування групи чи спільноти людей, за політичними, расовими, національними, етнічними, культурними, релігійними, гендерними чи іншими дискримінаційними мотивами, які визнані неприпустимими згідно з міжнародним правом. Отже, вітчизняні розробники КК України пропонують переслідування як злочин проти людяності. Тоді як, наприклад, за КК Німеччини цей склад віднесено до правопорушень проти особистої свободи. Відповідно і у ст. 107а КК Австрії до злочинів проти свободи (розділ 3) віднесено постійне переслідування... [6, с. 103–104]. Отже, у зарубіжних країнах переслідування – злочин проти особистої свободи, тоді як наразі в нашому кримінальному законі взагалі відсутня така норма, а в проєкті – карається лише переслідування щодо певних груп осіб.

Пропонуємо доповнити чинний КК України статтею 129-1 «Нав'язливе переслідування особи»: «1. Умисне нав'язливе систематичне переслідування особи, яке полягає у намаганні встановити небажаний для неї контакт, поєднане з погрозою насильством, небезпечним для життя або здоров'я

потерпілої особи або близьких їй осіб, знищенням або пошкодженням майна, шантажем, якщо потерпіла особа мала реальні підстави побоюватися здійснення вказаних погроз, – карається...

2. Ті самі дії, вчиненні з використанням інформаційно-телекомунікаційних мереж, у тому числі мережі Інтернет, або поєднані з погрозою насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілої особи або близьких їй осіб, або знищення чи пошкодження майна цих осіб, або вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням свого службового становища, – караються ...

3. Ті самі дії, поєднані з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілої особи або близьких їй осіб, або вчинені організованою групою, або щодо дитини чи стосовно двох або більше осіб, – караються ...».

Основні результати і висновки дослідження. Антикримінальна політика має свої складові, серед яких кримінально-правова політика є основною, адже саме кримінальний закон є юридичною основою протидії злочинності. Переростання російсько-української війни з так званої *гібридної в агресивну* було прогнозованим та закономірним. Поняття агресивної війни повинно посідати чільне місце у кримінальному законодавстві України, враховуючи різні форми ведення сучасних війн, зокрема й ті, з якими зіткнулася Україна – у гібридному форматі. Гібридна війна є прихованою формою агресії. У контексті війни в Україні слід констатувати, що агресія – не є поняттям, синонімічним агресивній поведінці (у проєкті КК України). Агресивна поведінка у своїй основі містить біологічний чинник, тоді як агресія може бути результатом цілеспрямованих дій з метою її розпалювання в суспільстві та поширення ненависті до інших соціальних груп чи держав.

Насильство і агресія – одні з найнебезпечніших проявів порушення людських прав, забезпечення яких є імперативом у політиці кожної держави, яка позиціонує себе як правову та соціальну. Акт насильства часто пов'язаний із проявом такої риси характеру, як агресія.

Перспективним напрямом кримінально-правової політики України є встановлення кримінальної відповідальності за переслідування (сталкінг). Така норма міститься у кримінальних кодексах багатьох держав, а в умовах глобалізації та європейських прагнень України слід переймати позитивний досвід країн Європи.

Вітчизняні розробники КК України пропонують унормувати переслідування як злочин проти людяності. Тоді як у законодавстві зарубіжних держав це насамперед правопорушення проти особистої свободи. Така проблема потребує подальшого наукового дослідження. Наразі запропонована редакція статті «Нав'язливе переслідування особи», яку у чинному КК України слід розмістити у розділі II Особливої частини «Кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я особи», а в перспективі – згідно з чинним проєктом КК України – у розділі 4.4 «Кримінальні правопорушення проти особистої свободи та гідності людини».

Список використаних джерел

1. Острогляд О. Поняття та ознаки кримінально-правової політики. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2020. С. 95–99.
2. Храмов О. М. Насильство як категорія загальної частини вчення про обставини, що виключають злочинність діяння. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». Випуск 27. 2019. С. 87–94.
3. Борисов В. І., Фріс П. Л. Поняття кримінально-правової політики. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1 (1). С. 15–31.
4. Мельник М. І. Антикриміногенна політика. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. URL: <https://esu.com.ua/article-42885>
5. *Юридична енциклопедія: в 6 т.* / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 2001. Т. 3: К–М. 792 с.
6. Кваша Р. С. Насильницька злочинність серед неповнолітніх в Україні як проблема ювенальної кримінології»: дис. ... д-ра філософії в галузі права. Київ, 2021. 230 с.
7. Кваша Р. С. Ювенальна антикримінальна політика: поняття та завдання. *Правова держава*. Вип. 33. 2022. С. 507–515.
8. *Великий енциклопедичний юридичний словник* / за ред. Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., перероб. і доповн. Київ: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2012. 1020 с.

9. Кваша Р. С. Війна, агресія, насильство: кримінально-правовий та міжнародний виміри. *Правосуддя в Україні під час війни: проблеми розгляду корупційних та воєнних злочинів (VI Київський полілог):* матеріали VI Київського полілогу (Київ, 1 груд. 2023 р.). Київ, 2024. С. 129–132.
10. Денисов С. Ф., Кардаш С. К. Визначення поняття «агресивна війна» у кримінальному праві України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2012. № 3. С. 96–106.
11. Сегеда С. П., Шевчук В. П. Гібридна війна Росії проти України: історичний вимір. *Наука і оборона*. 2019. № 1. С. 31–35.
12. Комарчук О. Гібридна війна: сутність та структура феномену. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2018. № 1. С. 48–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mvckrc_2018_1_10
13. Смазнова І. С. Агресія і толерантність: філософсько-правовий дискурс: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 378 с.
14. Текст проєкту нового Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/02/26/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-25-02-2024.pdf>
15. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. 2-е вид., перероб. та доповн. Київ: Дакор, 2008. 1428 с
16. Колісник В. Агресивна війна проти України та руйнація світового правопорядку: причини і головні засоби реагування на тлі історичних паралелей. *Вісник Конституційного Суду України*. 2022. № 3–4. С. 115–128.
17. Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України: коли створять і кого судитимуть. URL: <https://zmina.info/articles/specztrybunal-shhodo-zlochynu-agresiyi-proty-ukrayiny-kogo-ta-koly-sudytyme>
18. Енциклопедія міжнародного права: у 3 т. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Т. 1. А-Д. Київ: Академперіодика, 920 с.
19. Кваша Р. С., Фещенко О. С. Агресія та насильство в контексті російсько-української війни: кримінально-правовий і кримінологічний аспекти. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу* (Київ, 2 листоп. 2023 р.) Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 36–40.
20. Навроцький В. О. Наскрізнi кримінально-правові поняття: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2023. С. 178.
21. Насильство. *Академічний тлумачний словник української мови*. URL: <https://cutt.ly/TnSZS9q> (дата звернення: 31.05.2024)

References

1. Ostrohljad O. Poniattia ta oznaky kryminalno-pravovoi polityky. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2020. S. 95–99.
2. Khrantsov O. M. Nasylstvo yak katehoriia zahalnoi chastyny vchennia pro obstavyny, shcho vykliuchaiut zlochynnist diiannia. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia «Pravo»*. Vypusk 27. 2019. S. 87–94.
3. Borysov V. I., Fris P. L. Poniattia kryminalno-pravovoi polityky. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy*. 2013. № 1 (1). S. 15–31.
4. Melnyk M. I. Antykryminohenna polityka. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* / Redkol.: I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskyi, M. H. Zhelezniak [ta in.]; NAN Ukrainy, NTSh. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2001. URL: <https://esu.com.ua/article-42885>
5. Iurydychna entsyklopediia: v 6 t. / redkol.: Yu. S. Shemshuchenko (vidp. red.) ta in. Kyiv: Ukr. entsykl., 2001. T. 3: K–M. 792 s.
6. Kvasha R. S. Nasylnytska zlochynnist sered nepovnolitnikh v Ukraini yak problema yuvenalnoi kryminolohii»: dys. ... d-ra filosofii v haluzi prava. Kyiv, 2021. 230 s.
7. Kvasha R. S. Yuvenalna antykryminalna polityka: poniattia ta zavdannia. *Pravova derzhava*. Vyp. 33. 2022. S. 507–515.
8. *Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk* / za red. Yu. S. Shemshuchenka. 2-he vyd., pererob. i dop. Kyiv: TOV «Vyd-vo «Iurydychna dumka», 2012. 1020 s.
9. Kvasha R. S. Viina, ahresiia, nasylstvo: kryminalno-pravovyi ta mizhnarodnyi vymiry. *Pravosuddia v Ukraini pid chas viiny: problemy rozghliadu koruptsiinykh ta voiennykh zlochyniv (VI Kyivskyi poliloh): materialy VI Kyivskoho polilohu* (Kyiv, 1 hrud.2023 r.). Kyiv, 2024. S. 129–132.
10. Denysov S. F., Kardash S. K. Vyznachennia poniattia «ahresyvna viina» u kryminalnomu pravi Ukrainy. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav im. E. O. Didorenka*. 2012. № 3. S. 96–106.
11. Sheda S. P., Shevchuk V. P. Hibrydna viina Rosii proty Ukrainy: istorychnyi vymir. *Nauka i oborona*. 2019. № 1. S. 31–35.

12. Komarchuk O. Hibrydna viina: sutnist ta struktura fenomenu. *Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii*. 2018. № 1. S. 48–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mvckrc_2018_1_10
13. Smaznova I. S. Ahresiia i tolerantnist: filosofsko-pravovyi dyskurs: monohrafiia. Odesa: Feniks, 2019. 378 s.
14. Tekst proiektu novoho Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/02/26/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-25-02-2024.pdf>
15. Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. Za zah. red. P. P. Andrushka, V. H. Honcharenka, Ye. V. Fesenska. 2-e vyd., pererob. ta dop. Kyiv: Dakor, 2008. 1428 s
16. Kolisnyk V. Ahresyvna viina proty Ukrainy ta ruinatsiia svitovoho pravoporiadku: prychny i holovni zasoby reahuvannia na tli istorychnykh paralelei. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy*. 2022. № 3–4. S. 115–128.
17. Spetsialnyi trybunal shchodo zlochyynu ahresii proty Ukrainy: koly stvoriat i koho sudytytut. URL : <https://zmna.info/articles/specztrybunal-shhodo-zlochyynu-agresiyi-proty-ukrayiny-kogo-ta-koly-sudytytyme>
18. Entsyklopediia mizhnarodnoho prava: u 3 t. In-t derzhavy i prava im. V. M. Koriatskoho NAN Ukrainy. T. 1. A-D. Kyiv: Akademperiodyk. 920 s.
19. Kvasha R. S., Feshchenko O. S. Ahresiia ta nasylstvo v konteksti rosiisko-ukrainskoi viiny: kryminalno-pravovyi i kryminolohichni aspekty. *Kryminolohichna teoriia i praktyka: dosvid, problemy sohoddennia ta shliakhy yikh vyrishennia: materialy mizhvidom. nauk.-prakt. kruhloho stolu* (Kyiv, 2 lystop. 2023 r.) Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav, 2023. S. 36–40.
20. Navrotskyi V. O. Naskrizni kryminalno-pravovi poniattia: navch. posib. Kyiv: Yurinkom Inter, 2023. S. 178.
21. Nasylstvo. *Akademichnyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy*. URL: <https://cutt.ly/TnSZS9q> (data zvernennia: 31.05.2024)

Кваша Р. С. Кримінально-правова політика України у сфері протидії насильству і агресії в контексті війни

Антикримінальна політика має свої складові, серед яких кримінально-правова політика є основною, адже саме кримінальний закон є юридичною основою протидії злочинності. Поняття агресивної війни повинно посідати чільне місце у кримінальному законодавстві України, враховуючи різні форми ведення сучасних війн, зокрема й ті, з якими зіткнулася Україна – у гібридному форматі. Гібридна війна є прихованою формою агресії. Насильство і агресія – одні з найнебезпечніших проявів порушення людських прав, забезпечення яких є імперативом у політиці кожної держави, яка позиціонує себе як правову та соціальну. Акт насильства часто пов'язаний із проявом такої риси характеру, як агресія. Перспективним напрямом кримінально-правової політики України є встановлення кримінальної відповідальності за переслідування (сталкінг). Така норма міститься у кримінальних кодексах багатьох держав, а в умовах глобалізації та європейських прагнень України слід переймати позитивний досвід країн Європи. Вітчизняні розробники КК України пропонують унормування переслідування як злочину проти людяності. Тоді як у законодавстві зарубіжних держав це насамперед правопорушення проти особистої свободи. Наведена проблема потребує подальшого наукового дослідження. Наразі запропонована редакція статті «Нав'язливе переслідування особи».

Ключові слова: кримінально-правова політика, насильство, агресія, агресивна війна, переслідування, особиста свобода, трибунал, міжнародне право, криміналізація, війна, злочини проти людяності, фізичний вплив та психічний вплив, погроза, гібридна війна, злочини проти миру.

Kvasha R. S. Criminal law policy of Ukraine in the field of combating violence and aggression in the context of war

Anti-criminal policy has its components, among which criminal law policy is the main one, because it is the criminal law that is the legal basis for countering crime. The evolution of the Russian-Ukrainian war from the so-called «hybrid» to «aggressive» was predictable and natural. The concept of aggressive war should occupy a prominent place in the criminal legislation of Ukraine, taking into account the various forms of waging modern wars, in particular those that Ukraine has faced – in a hybrid format. Hybrid warfare is a covert form of aggression. In the context of the war in Ukraine, it should be noted that aggression is not a concept synonymous with aggressive behavior (in the draft Criminal Code of Ukraine). Aggressive behavior at its core contains a biological factor, while aggression can be the result of purposeful actions aimed at inciting it in society and spreading hatred towards other social groups or states.

Violence and aggression are one of the most dangerous manifestations of violation of human rights, the provision of which is an imperative in the policy of every state that positions itself as a legal and social state. An act of violence is often associated with the manifestation of such a character trait as aggression.

Establishing criminal responsibility for stalking is a promising direction of criminal law policy of Ukraine. Such a norm is contained in the criminal codes of many states, and in the conditions of globalization and European aspirations, Ukraine should adopt the positive experience of European countries.

Domestic developers of the Criminal Code of Ukraine propose normalizing persecution as a crime against humanity. Whereas in the legislation of foreign countries, this is primarily an offense against personal freedom. Such a problem requires further scientific research. Currently, the wording of the article «Obsessive persecution of a person» is proposed, which should be placed in the current Criminal Code of Ukraine in Chapter II of the Special Part «Criminal Offenses Against the Life and Health of a Person», and in the future – according to the current Draft of the Criminal Code of Ukraine in Chapter 4.4 «Criminal offenses against personal freedom and human dignity».

Key words: criminal law policy, violence, aggression, aggressive war, persecution, personal freedom, tribunal, international law, criminalization, war, crimes against humanity, physical influence and psychological influence, threat, hybrid war, crimes against peace.

DOI: 10.33663/2524-017X-2024-15-251-258